

Revista Dobrogeana

Redactor: Teodor Ionescu, 17 Maramureș, Constanța

Curente de avangardă în literatura română

de RADU GYR

Am asistat în anii care au urmat războiului, la o întreagă infiltrare de anarhisme și insurrecții, de curente brusc reformatoare, și la înscăunarea unor serii de false valori în toată cultura românească și în deosebi, în artă și în literatură. Aceste insurrecții artistico-literare au invadat piața culturală, au acaparat reviste și ziare, au intimidat, convertit sau hirononizat, peste noapte, critici literari, — unindu-și toate eforturile pentru a luxa valorile autentice și a le substitui valorii improvizate, pe care să le ridice în fața publicului în e-logiile și cădelnițările comandate ale unei critici diletanțe, lipsită de simț estetic sau de bună credință. Într-adevăr, critica diletanță sau critica ziaristică, incapabilă nu numai de a se încadra unei ordine estetice, dar și de a înțelege frumosul estetic, pe care nu putea să-l diferențeze de cel natural, precum nu putea să deosebească emoția estetică de cea psihologică sau de impresionism, s'a deschis pentru toate compromisurile, alternând recența facilă cu cronica lipsită de onestitate și cu pamfletul. Astfel, prin inflația elogiilor gratuite față de opere anemice, impuse cu forța ori cu regisări din culise, s'a ajuns, foarte comod, să se proclame geniu un *Tristan Tzara*, un *Camil Baltazar* sau un *F. Aderca*, după cum prin metodele negative ale dislocării adevăratelor valori, s'a putut ajunge la diminuarea aureolii lui Eminescu sau la ignorarea lui Caragiale.

De debilitatea sau favorurile unei asemenea critici a profitat, bineînțeles, întreg valul de insurrecții, de prefinse revoluții, în artă și literatură. Curentele de avangardă.

În atmosfera penibilă de confuzie sau de tragic spectacol, pe care-l înfățișau străduințele de răsturnare a valorilor culturii românești, s'a înălțat o gândire limpede, un spirit viu și lucid, un cuvânt cu adincimi și lumini de sinceritate: școala estetică a lui Mihail Dragomirescu. Ea a denunțat, dintru început, farsa pretinselor curente reformatoare în literatură și absența punctelor cardinale — și chiar a unei onestități în critică. A semnalat cu precizie științifică și sinceritate ascuțită ca un tăis pseudovalorile, pe care critica improvizată și ofensivă „modernismului” căutau să le impună conștiinței publicului. Și pentru lupta aceasta de adevăruri răspicite școala estetică a deslănțuit împotriva-i toată fronda și pam-

fletele curentelor de avangardă și ale presei iudaice, care le susținea.

Prea puțini vroiau să recunoască, — în timpul când noi luptam cu vibrarea unui adevăr înalt, pentru denunțarea anarhiei literare — că întregul val de insurrecție artistico-literară nu are nici o aderență cu sufletul creiator românesc, după cum e lipsit de orice tangență cu marele frumos, și ca elementele lui structurale sunt numai acelea ale negativismului și anarhiei.

Astăzi, cind ceața se risipește, treptat, mulți își dau seama, limpede, că școala noastră a avut dreptate, că ideile ei au biruit, că divulgările ei au fost întemeiate și că a purtat o luptă înaltă cât un curcubeu, pentru reinstaurarea adevărului absolut în drepturile sale.

Obârșia curentelor de avangardă, replantate și în literatura noastră, e o obârșie străină, ce stă — în întregime — sub roșia pecete a anarhismului. Urmărindu-le geneza — nu pentru interesul unei cronologii iubite de istoria literară, ci pentru o justă identificare a adevăratului lor spirit — această geneză poate fi aflată nu atât în „răzvrătirile” parțiale ale simbolismului, ale lui Rimbaud, Baudelaire, Mallarmé, așa cum o socotesc unii,²⁾ ci, mai ales, în esența negativă a spiritului iudaic, manifestat în artă și a valului de anarhie, cu filiație marxistă, ce-a cuprins Europa în preajma și'n urma marelui război.

Astfel nu mai poate fi o taină că *Dadaismul*, bunioară, — aceea „insurrecție de la Zürich”, din 1916, a pornit și a fost condus, până la agonia sa din Parisul anului 1921, de bagheta magică a unui evreu, *Tristan Tzara*; că, în marea lor majoritate, tinerii „cosmopoliți” și „pacifiști”, cari formau gruparea dadaistă, erau evrei și că toată structura „artei” și „literaturii” dadaiste, în frunte cu proclamația³⁾ frondară: „Revolta totală până la anarhie; Dada știe tot. Dada scuipă tot”, trădează negativismul integral, al spiritului iudaic.

Tot astfel, putem, foarte ușor, să identificăm caracterul marxist al suprarealismului, care se declară, el însuși, apendice al dialecticii materialismului istoric, prin manifestările sau mărturiile lui *Louis Aragon*, *Philippe Soupault*, *George Sadoul* și *André Breton*⁴⁾.

Dar nu de geneza curentelor de avangardă, de negativismul iudaic al „Dadaismului”

sau de hipnoza dialecticii materialiste sub care se produc stările „onirice” suprarealiste, mi-arz propus să vorbesc aici.

În articolul de față, ne interesează mai mult, infiltrarea și consecințele curentelor de avangardă în literatura noastră. Dar acest lucru nu se poate face fără o scurtă privire generală.

Unele „curente” artistice extremiste încep, embrionar, chiar în epoca precursoare marelui război mondial, — cum de pildă futurismul marinettian, futurism deosebit de futurismul lui Vladimir Maïacowski⁵⁾ — dar iureșul adevăratelor și celor mai mari mișcări de avangardă izbucnește sau în mijlocul perioadei războiului (dadaismul în 1916), sau în imediata fază postbelică (suprarealism, etc.)

„Era în anul cu viscol de fier și flăcări, cind Europa se svârcolea sfîșiată de ghiarele roșii ale războiului. Sub căscii de oțel, tineretul țărilor aflate în luptă mișuna ca sobolii în tranșee, își rupea carnea cu sirmele gihmpate și-și spulbera oasele în moarte năprasnică, pentru un ideal, pentru apărarea unei patrii.

În lazaretele de cercetași, tifosul exantimatic țintuia pe rogojini și scânduri o copilărie descompusă în febră; lividă ca o răstignire.

Și, totuși, departe de melodramatisme inutile, de uscate pledoarii patriotarde, sub coasta ultimului copil tîrit în spatele frontului, sub ceruri de plumb sau sgduit de friguri, în uni-forma lui de cercetaș, ardea ca un luceafăr durerea țării însingerate...

Dar dragostea aceasta nu putea fi decît un sentiment anacronic și ridicul pentru acei, care fără ancoră în sufletul unei țări, se voiau vagabonzi pe cozi de comete, grupați în escuade internaționaliste, călători independenți în spații interplanetare, și aterizați comod, pe un ostrov de toleranțe și juisări.

Si acest ostrov s'a găsit. Elveția ospitalieră din 1916. Un grup de tineri aventurieri, cosmopoliți, goi de sentiment național, dar a căror conștiință le interzicea ideea de război (!), dezertând din rândurile masive ale tineretului care pornea pe front, descălică la Zürich, nepăsători, liberi și iubind farsa și lipsa de scrupule.

La acest grup s'au atașat, imediat, cei doi „compatrioți” de ai noștri — cum, i-ar numi dl. Lovinescu — *Tristan Tzara*, (pe adevăratul nume S. Samyro) și *Marcel Iancu*, amândoi integral reprezentanți

ai spiritului iudaic. *Tristan Tzara* ajunge curând șeful grupului și dimpreună cu „tovarășii” lui pornește ofensiva contra artei și literaturii adevărate.

Și în timp ce omul fără țară *Tr. Tzara* (vai, cumplită ironie a acestui pseudonim!) își revarsă copiosul spirit negativ în hibridele sale „poeme” — în România, poetul autentic M. Săulescu, a cărui conștiință nu „interzicea ideea de război”, cade ciuruit de gloanțe pe frontul Predealului.

Dar *Tristan Tzara* și dadaiștii săi sunt plictisiți de Elveția. Spleenul le închide valizele cu manuscrise și șrapnele de „avangardă” și, la sfîrșitul războiului, trec frontiera. Centrala dadaistă se transferă la Paris, unde se mută, simultan, și atitudinile de umanitarism și internaționalism ale unei anumite Europe.

După publicarea ultimului manifest: „Dada soulève tout” (12 Ian. 1921) grupul dadaist se desface, trecând cu ușurință la oricare altă mișcare artistică extremistă, dispuși oricind să accepte noi formule, un nou „crez” literar cu o singură condiție: ca totul să fie cit mai „revoluționar”, cit mai anarhic.

La noi, futurismul, dadaismul, suprarealismul, radicalismul, constructivismul (!) fuzionind într-o accelerație de avangardă, lansează o serie de reviste frondare („Contemporanul”, „Unu”, „Integral”, „75. H. P.”, „Punct”, „Radical”) în jurul cărora roește coplesitoarea majoritate a „avangardiștilor” evrei: *Harie Voronca*, *Benjamin Fondane* (B. Fundoianu), *F. Brunea*, *M. Cosma*, *M. H. Mary*, *Ion Călugăru*, *Sașa Pandă*, *Marcel Iancu*, *Victor Brauner* și alții. Un *I. Vinea*, un *Geo Bogza*, cu poemele sale sexuale sau un *Stephane Roll* (G. Dinu), Români de origine, sunt palide excepții în anarhicul grup iudaic, sintetizat într'un negativism denunțator.

La rindul său filonul internaționalist al avangardismului „rominesc” se trădează, odata mai mult, prin prezența repetată a extremiștilor străini în paginile publicațiilor de avangardă apărute la noi. Iată de pildă aici pe *Tristan Tzara*, vagabond al tuturor curentelor de avangardă din Apus, permanent agitator cu structură de mic *Troțki* al poeziei, — pe *Louis Aragon*, suprarealistul militând fanatic sub obsesia dialecticii materialismului istoric, pe *Ph. Soupault* pe *Ribemont-Dessaignes* sau pe *Roger Vitrac*, virtuosul „i-

magei” suprarealiste, *Pierre Reverdy*, *Claude Sernet*...

Dar acestea nu sunt decât clorotice exemple ale imixtiunii avangardismului străin în publicațiile noastre. Imixtiunea adevărată o constituie direcțiile, formulele și principiile dialecticii extremismului literar de aiurea transpuse direct și devenite flamură roșie și baricade în „avangardismul românesc” (?).

Să vedem însă, ce fel de programe-manifeste arborează curentele „noastre” de avangardă, ce fel de „formule” apar, după ce noua „artă” a trecut prin laboratoare și eprubete.

Începând cu *lapidara* definiție a „revoluționarului” *M. Cosma*: „Littérature: le meilleur papier hygiénique du siècle”, trecem la efortul cerebral al lui *Harie Voronca*, efort care numai, probabil, după o noapte de grea insomnie a putut rotunji următorul giuvaer: „mă gândesc la reprezentarea sexuală a frumosului”⁶⁾, iar de aici la mărturia unui alt *tovarăș* de grup, care și-ar fi voit, desigur, confidența transformată în deviză estetică: „J'écris pour mettre de l'ordre dans ma sensualité”.

Tentativele de directivă estetică și critică — citate mai sus — sunt violent depășite de categoricele declarații manifeste ale citorva publicațiilor de avangardă.

Iată, de pildă, un fragment din manifestul revistei „75. H. P.”, din Octombrie 1924:

„Hermetic somnul locomotivei peste balcoane ecuator pulsează anunț vast TREBUIE dinamic serviciu maritim artistul nu imită artistul creiază linia cuvântul culoarea pe care n'o găsești în dicționar vibrează diapazon secolul hipism ascensor dactilo-cinematograf INVENTEAZĂ INVENTEAZĂ Arta surpriza gramatica logica sentimentalismul ca agățătoare de rufe...” fragment în care, cu toată ilaritatea ce ne produce, găsim elementele anarhiei și negativismului curentelor de avangardă.

Sau ce vom putea spune despre o nouă artă „Pictopoezia” pe care și-au propus s'o lanseze marii transfiguratori de frumos: *Harie Voronca* și *Victor Brauner*, definind-o astfel: „Pictopoezia nu e pictură Pictopoezia nu e ppezie Pictopoezia e pictopoezie sinteză subconștient simultanism arterioscleroză ritm armonie sonor paralelism le trottoir gouta-percha abstract vocabular interstital mecanism l'armoir (Urmare în pag. IV-a)

ANTOLOGIA POETILOR DOBROGENI^{*)} ÎN TRE BACALAUREAȚI

— Cronică —

de D. STOICESCU

ODĂ UNUI PĂMÂNT DESNĂDĂDUIT

O, voi spini, singurii din ținutul acesta sălbatic al copilăriei mele, în care bisericile au umbrele negre și pustii,

Voi singuri, din Dobrogea cea plină de vulturi, de berze și de cucuți, m-ați întovărășit în crucea pe care pașii mei, au căleat-o peste zărilor îndepărtate...

Voi, serpi încereniți cu capetele spre cer, străji pământului acesta, cu frunțile tăiate dintr'un ametist, păstrând par'că-n dinții voștri ascuțiți, petece violete din hlamida unui episcop dela Roma, fugărit depe țărniștile pustii ale Dobrogei, în umbra unui Crist ce nu s'a putut sălășlui,

Voi, ați împodobit cu o ramură înspicată și răsundătoare cu bronzurile mormintelor, ca mările prin cari poposeau sub ploile galbene, ale Nordului.

Și zi și noapte imi aminteați acolo, unde oamenii mor fără frică, uitând să-și mai aducă aminte de moarte, de un bătrân blând și alb, ca un beduin, prin satele mușuroite ale tătarilor, purtând pentru bolnavii lui, cari dogoreau de friguri ca zidurile de lut încinse, misterioase pastile, cu un miros amar, cunoscute de misionari.

Și îl vedeam astfel pe lăta, și apostol și vrăciu, discipol al unei științe complicate, trăgând cu mâinile însângerate din trupul înebunit al unei mame,

O ființă — care ca și mine odinioară, sună când cădea pe pământul uscat al Dobrogei, ca un ban plătit de veșnicie!

ION MARIN SADOVEANU
(Cintecă de rob)

IN METRU ANTIC

Luntre purtată de vânt pe'tinderi marine
Prova spre care tărâm te îndrumă în noapte
Care lumină te cheamă clipind de pe țărnișuri
Necunoscute.

Taina ascunsă în stepa albastră te poartă
Biet goeland rânit ce-aștepți în voia furtunei
Clipa în care te-o soarbe'n adâncul ei lacom
Imensitatea.

HORIA ROMAN

STEPĂ

Stepă, iar te-or ninge liniști, scârțâiri târzii de care,
Iar te-or speria puzderii de strigoii trecând pe drum,
Să culeagă rod de toamnă, să culeagă vânt și fum...
Și or trece iar puzderii, mici arhangheli pe cărare,
Cum trec vânturile toamnei, pe întinsul tău acum.

Dar așteaptă... Măine seară, poimâne, ori seară'alaltă,
Sau în altă zi ori noapte, când o bate vânt tăcut,
Or să treacă pe cărare idoli mici, ciopliți în lut,
Să măsoare dacă seara, seara ceca-i mai înaltă...
Și pe toate o să pună, toamna primul ei sărut...

În lăntâni la care dropii s'adâpau pe la chindie
Toamna o să pună, poate, stropi de apă brumărie,
Și-or să treacă șiruri albe, cărauși cărând porumb...
Sau mânați de dorul verii, sau mânați de'mpărâție,
Ca să schimbe rod de aur, pentru pulbere și plumb...

Și-or să treacă într'un târziu, prin coclauri dobrogene
Vânători ce'or să nopteze la vr'o moară fără scoc...
O s'aștepte vrăciul nopții, să adoarmă toți alene
Și pe urmă o să-și cheme lăi toți în jur de foc
Să vegheze împreună la porumbii ce se coc...

Stepă, toate-or să se întâmple, când o bate vânt de sud
Peste dropiile tale, peste scocu'ncereniș.
O să-mi vină poate'n cărjă, ultimul vlăstar de Scit
Să-mi aducă — nu mătasea de porumb balan și crud —
Ci pe tavă să-mi aducă, părul toamnei lung și ud...

(Metanii prin chindii)

LIUBEN DUMITRU

CÂNTEC PENTRU CADĂNELE CĂTUNULUI

La Biulbiul în arman
Cântă patru daulgi.
Iră, la Deliorman —
Păduri, fete, ogiamii.

Pehlivani cu fruntea'n bani
Sallă gestul. Tineret
Fi admiră, și vlăjgani.
Lângă tobe: clarinet.

Serpii toți în pântec sar
Dansul ca la Istanbul.
Ce timide none par
Lângă turnul ca un sul,

Cinci cadăne. În ochi, ani:
Opisprezece. (Ghiersul ture
Sparge cerul... Dar, bălanii,
Muezini — bărboșii! — ure

Cu apusu'n minarete...)
În șalvarii lor, galere,
Poartă câte un burete
Pentru ceasuri de tăcere...

Sub ferestre, rogojini
Țin misterul tineresc.
Pehlivanii — câini blajini! —
Răvnesc trupul mueresc.

Noaptea'n ulișe adorm
Moșii toți de prin cătun.
Ei, cu pusul uniform,
Șanțuri sar tot câte un.

(Lângă șure de nutrețe
Oameni nu's ci mogâldețe!...)

Hop!... pe preșuri peste lut
Ard delirul pe covor
Singuri. Spasmul străbătut.
Totuși, ochii lor mai vor.

Coaptă poșta și nebună
Au lătrat-o lângă lună
Și-au întins pe cer — chelie —
Cinci cadăne, feciorie...

La Biulbiul în arman
Saitani joacă și delii.
Iră, la Deliorman —
Noaptea-i surd pe geamii.

[„Vremea” 1934]

PERICLE MARTINESCU

RUGĂCIUNE CĂTRE GÂND

...Hirleț călit ciclopice, tu, gindule, te'ndură
De-mi răscole pământul grădinii mele, putred —
Și'n brazda revărsată din frig și din căldură
Să-mi răsudești credința a tot ceea ce nu cred...

[Cetatea de fildes]

DIMITRIE BATOVA

BĂRĂGANUL MEU, - DUNĂREA MEA

Bărăgane,
Sunt frate cu băștinașul tău — Scit,
Și zvănesc balada
Hoșului de murgi,
Adăstând macul movilei cu bănuță comoară;
Sau învăț care-i Rarița, Carul mare...
Dar cât sufăr
Când e cerul un ocean de cicoare,
Cu steaua — nufăr!

Dunăre,
Sunt frate cu Lipovanul tău — biblic Apostol.
Și ascult, împletind aureole de nufăr,
Povestea craiului bălții, dreptul Terente;
Sau răsun pescărești litanii, sub podul nopții...
Dar cât sufăr
Când e cerul ceair,
Cu luna — copită!

O, împletita mea nostalgie de Ape, - de Stepă!

O, suflete tânăr cu de cer bogății,
Curcubeu mi-te năruie, să cuprinzi pururea punte:
Bărăganul meu, - Dunărea mea!

GEORGE DANUBIA
(Bărăganul meu - Dunărea Mea)

*) Fragment din volumul cu același titlu ce va apare întocmit de Ion Fățoiu și Teodor Ionescu.

Eri intrând într'o cabină dela Mamaia am găsit o scrisoare — un plic alb în care era în-păturată scrisoarea pe hârtie roză. Avea adresa: Domnișoarei Clelia... etc.

Nu aveam după ce cunoaște pe ce-l ce-o perduse, ca să i-o pot da. N'am voit s'o pun nici la vr'o cutie poștală, să meargă la adresă, căci m'am gândit: cel ce a scris-o, având o încă, poate s'ar fi răzgândit, ori ar fi mai șters sau adăogat ceva. În fine, treaba lui, de ce să creez neplăceri unui necunoscut...

Însă pentru că, după conținut, e scrisoarea unui bacalauriat către o bacalauriată, îi redau fidel conținutul, ca să reabilitez pe bietii bacalauriați — acuzați că nu știu nimic și în special că nu pot lega două vorbe pe hârtie... Iată: Constanța, 21-VII-936, ora 22. Amicissima,

Azi mergeam la Mamaia cu al doilea tren. Eram numai eu, pentru că Paraschivescu n'a putut dormi toată noaptea din cauza scrisoarei, ce-a primit dela Silvia și de dimineață nu s'a putut deștepta.

Din gară s'a suit în trenul nostru un băiat cu o vioară, — un lăutar. După ce trenul s'a pus în mișcare, el și-a acordat vioara, a țipat să-l auzim cu toții: „Romanța Aspasiiei”!... Și a început s'o cânte.

De la primele note ne-a cucerit. Avea și voce plăcută, băeatul. Și-apoi cânta așa de pasionat că ne-a transportat pe toți. Ca să-ți faci o idee, ce influență a avut asupra mea, află, că azi toată ziua am cântat, cu gândul la tine, pe... Aspasia!

Este Aspasia din Miletul, ce-a trimis colonii în Euxin, la picioarele căreia se inspira celebrul Pericles? Sau acea Aspasia, pe care a cântat-o cocoșatul Giacomo Leopardi?

— Nu! E o altă Aspasia. Mă rog, și Constanța și-a avut Aspasia ei! Deci, fii fără grijă scumpa mea, — dacă și-a avut-o însemnează că n'o mai are, — și citește scrisoarea mai departe fără bătaie de inimă cu care ai primi mărturisirea unei greșeli...

Așa dar, cânta băiatul cu vioara... Spunea de cineva, care plânge după o ființă iubită, plecată pe mare în Orient... Rătăcind pe dig o cheamă valurilor albastre ale mării. Iată îți scriu și romanța și impresia ce mi-a făcut:

De la Mamaia la Constanța
Duios răsună azi romanța,
Acelor ochi adânci ca marea
Si-nlăcrămați ca depărtarea...
Frumos-o, unde rătăcești?
Mai poți iubi? Tot mai iubești?
Și-apoi acela își descrie suferința și cu cât o descrie, — ce crezi că vedem? Nefericirea lui? — Nu, ci frumusețea Aspasiiei. Parcă toți rătăcim și strigăm după ea:

Aci eu rătăcesc pe dig,
Iubitul nume mării strig,
Suspîn mereu privind pe cale
Spre mările orientale...
Cântecul ne-a absorbit pe toți!

În ce mă privește, am cântat în minte după lăutar, cu ochii duși departe în zare, unde te vedeam plimbându-te pe-un deal sub umbreluța ta cea roșie...

(Urmare în pagina 4-a)

ALI

Imi este atât de greu să-ți scriu numele.

Nu poți înțelege durerea mea. Ai vrut să te apropii de mine, poate, să te identifice. Nu te-ai înțeles, cred — sau, mult mai simplu, eu nu te-am înțeles.

Îți scriu pentru totdeauna. Aș vrea să fie întineric: slovele mele și cu tine.

Poate, de aceea, acum, încep să-ți scriu.

Incăpăținarea de-a rămâne în eu. Voința asta de-a fi doar eu.

Mi-e groază de copilărie. Am avut-o oare? O curte încuiată; nici un pas dincolo ne-supravegheat. Foamea de-a fugi peste poartă. De atâtea ori mă opriam din joc, pentru a mă frământa; cum este dincolo? Cine sunt copiii care trec neopriți, neconduși de nimeni dincolo de gard. Strada. Bucuria de-a invadea în ea...

Viș de neînchipuit. Poate, numai, pe grămada de lemne — mare cât o casă — când mă socoteam căpitan de vapor, m'ași fi putut gândi să văd atâtea. Dar nu le cunoșteam nici numele, nici vraja. Călătorie de fantast: Istanbul, Sofia, Budapesta, Viena și a doua oară Berlinul...

De multe ori deschid atlasul și caut să-mi identific emoțiile...

Totuși, senzația de „tare” mi-au dat-o primii ani de liceu. Uimiseam profesorii, stăpâneam colegii, chiar, fără efortul mare a „tocilării” unuia dintre noi, palid și uscățiv, pe care — nu înțeleg de ce — nu l-am poreclit (era vremea poreclelor) „Lămâie”...

Apoi, s'a crezut într'o ratare. Nu știau; n'aveau de unde — cucerisem libertatea. Eram, acum, oriunde. Pe străzi, prin port, la gară. Jucam fotbal iar când era căldura mai mare, vara — plecam singur înnot. Cât mai departe.

...Ali. Prietenia cu el mi-a adus confirmarea perspectivei strimte a sensului omenesc. Ridicolul jucăriilor, trase de sfoară.

Era în el hotărâtă negare a vieții. Citea mult. Inchegare între lectura clasicilor și spiritualul orientat al contemplativității. Disprețuia teluricul. Iubire, mare iubire, doar, pentru marele frumos al negării...

...Centrul orașului. Oriunde, de bănuț, aici, niciodată.

Pivniță mare, îngrozitor de sperioasă. Boltă de cărămidă mâncată. Stâlpi greoi fărămișii. O singură lampă de gaz, agățată parcă inadins, să dea umbre.

Ce-am căutat în seara de sălcăm înflorit, acolo?...

Masa lungă, plină de lucră-

tori bețivi. Cântecul lor disonant, un lăutar și ronțăitul șobolanilor. Pe jos, pământ, gropi. Lăzi aruncate și printre ele șobolani, fără nici o frică.

Cu-o oală de pământ, alături, călărind o ladă — așa l-am văzut întâiu pe Ali.

Mă întrebam, la început, de ce s'a mprietenit cu mine. M'am înțeles însă perfect atașat lui; îl iubeam. Vorbă românește scâlțiat; ideile, parcă, în greutatea expunerii, se colțurau. Nemțește debita neinterupt. Pe drept, îl ascultam ca pe un dascăl al meu; numai al meu.

Cum era vară, drumul nostru obișnuit, de-a lungul mării. Ne îngropam degetele în nisip. Uneori, ne îmbătam de orizont. Cu el înnotam până la epuizare. Cu fiecare tăietură de val stăpânam, parcă, în nimic. Ne apropiam de un orizont nou, numai al nostru.

Intr'un apus de soare, pe malul vânat al ghiolului, perspectivă de tablou: profilul lui Ali, stăpânind lumea.

Vroiam să strig, să știe toată lumea, că eu — eu, Gheorghe, singur eu sunt prietenul lui. Colegii mă plectiseau; vorbeau numai de fete.

Cum ar fi înțeles ei bucuria de-a traduce din Cicero? — favoritul lui Ali.

Și Ali scria. Avea mii de pagini scrise mărunț tăiate de creionul roșu. Multe de refăcut. Visa o carte — nu știa de va'nfăptui-o; avea încredere însă, în el.

În recreații colegii emancipați țineau prelegeri șavante și interminabile despre boalele venerice.

Am fost eliminat, mă descoperise dormind în fundul amfiteatrului, profesorul de fizică. Nici nu știu, cum ațipisem; în tot cazul lecțiile lui erau destul de neinteresate.

A doua zi teză. Nu știam nimic; nici ce s'a făcut tot trimestrul. Însă n'aveam poftă de corigență.

Ștefan mă invitase mereu să'nvâț cu el; îi împrumutam literatură contemporană.

Am întâlnit pe Rodica, sora lui. Blondă, naltă, râsul îi făcea gropițe în obraz. Dintăiu, am vrut să-i spun „Spic de grâu”. Mi se părea atât de ridicol, să-i spun... „Domnișoară”.

Câteva zile...

Cu ce bucurie i-am povestit lui Ali. Altuia nu-i spusese nimic. De altfel, nici n'aveam cui. Reconstituam: „...și pe urmă, Ali, am sărutat-o... sărutat-o”. Vorbiam cu bucuria primului sărut.

Nu decepție. — Însăși, ruptura oricărui sens.

Nu, nu pentru asta m'a luat de prieten. Vreau să cred și acum, așa. Vreau. — Dar, m'a privit în ochi atât de pătrun-

zător; ca niciodată. Și, parcă a sacadat: — „Gheorghe, de așa putea să te văd; de ai fi altul. Gheorghe să te sărut. Să poți tu fi, ca să te sărut...”

Întăiu n'am înțeles. Sau mai bine zis am cuprins totul într'o înțelegere. Apoi, m'am liniștit.

Se rupsese în mine dureri; mi se fărâmasă orice înțeles. Noapte.

Am cunoscut-o, după cum ședea la colț de stradă. O mai întâlnisem în pagini de romane. A mărit fitilul lămpii, dar lumina a rămas tot galbenă. Pereții plini de poze.

Am privit-o cu frică; ochii fără nici o culoare, ațintiți, parcă, să nu mă scape. Sprâncenele smulse, buzele scârboș vopsite — și, totuși, o vroiam mai monstru.

„Feciorie”... am blestemat pe Ali. Cum și-a tras rochia peste cap, o clipă, cămașa i s'a ridicat în sus. Piciorul, surprinzător bronz. A învins.

Undeva, pe aproape, băteau cloapetele.

Eram să păcătuiesc, făcându-mi cruce?

Vinerea Mare dinaintea Paștilor; Vinerea îngropării...

... * * *

Își arde tot ce-a scris. M'a obsedat; numai astfel putea fi: jocul flăcărilor pe fața trasă. Sprâncenele și penele arse, părțile. Breton îngust. Ochii fișci, uscați. Buzele supte. Surâs sec de zeflemisire. Oficiiază cel mai înalt imn al iubirii de sine. Se arde singur; nimeni încă — nici, eu — nu-i cetisem vreo pagină.

Toamnă de stepă, cu vânt și praf. Văjiitul valurilor.

A plecat în larg.

Paradoxal; dar mi-a părut bine; chiar, foarte bine. Eu i-am dat lui sentimentul grozav al despărțirii spațiilor, când tai valurile depărtării. Apa rece, însă — n'a putut-o înnota mult...

...Ce ușor se'nneacă un om — dar ce hidos este un om adus de valuri, peste câteva zile și izbit de mal.

Pietre albe. Semnele morților în cimitirul verde de iarbă.

Pe Ali l-am dus, doar, eu. Hoge — oficiator al slujbei — nu era decât absentul necesar.

Șbucium; nu l-am iertat însă, nici acum, și niciodată.

Prea mi-a dat ură; crezusem în el.

Nu mai vroiam să cunosc oameni.

De ce, într'o zi ți-am dat binețe și ne-am cunoscut? De ce îți dau, acum, basmul copilului de mult?

Drumul e lung. Uși cu cine te-ai întâlnit. Uneori, ții mult în suflet, un chip, chiar, de te neagă. Câteodată, îți amintești de cei întâlniți. Unii au murit; de mulți nu mai știi nimic. De ce atunci aș fugi de tine?...

Haralambie V. Eugeniu

Ceramică

Fântânarii adună seara prin căldări...

Stele — inimi de cetățî stinghere —

Desghloacă pleoape peste gări,

Să priviască'n mânăstiri cu maici și miere...

Ți-a rămas copilăria semn

— Alb presată între foi de carte —

Cu poveștile crestate'n lemn,

Cu păpușile de platră sparte...

Colier de toamnă — unde stai —

O să-ți cadă'n noaptea de mătăș,

Luna blondă — strop imens de cial —

Să-ți deștepte molii mari prin casă....

Doamne, Doamne... Câte nopți târzii!...

Clasul dimineții când o bate'n soare,

Leapădă-ți tristețea — rouă grea prin vii —

Măine să ți-o bea văcarul din ulcioare...

LIUBEN DUMITRU

60 de ani dela reanexare

Condițiile de cultură românească în Dobrogea

Intr'un articol din 1855 publicat în „România Literară” a lui Vasile Alecsandri, ne informează Ioan N. Roman în „Pagini din istoria culturii românești în Dobrogea înainte de 1877” — anterioară reanexării — Ion Ionescu dela Brad își exprima entuziasmul stăruit de provincia noastră — „Românul în Dobrogea calcă pretutindeni pe ruinele mării strămoșilor săi” — și constata cu prilejul acela că ceea ce lipsea în deosebi, Românilor de pe aici, atunci, era „pânea sulfetească”.

Astea, acum peste 80 de ani... Ioan N. Roman, în lucrarea citată, după ce arătase — e drept, prea „științific” — viața plină de jertfă închinată limbii și culturii românești, a celor doi învățători din Silistra „dascălul Petrică” și „dascălul Costache” — Anul 1847 Martie întâiu (exact acum 90 de ani): m'am tocmnit la școală, ea să învăț copiii carte românească” scria dascălul Petrică (1819—59) în catastiful său mucegăit de vremuri — își încheia opusculul cu capitolul „sfârșitul unei „misiuni” * și începutul unei datori” și anume „datoria statului român de a intensifica cultura românească în Dobrogea”.

După 60 de ani de stăpânire românească, poate ar fi necesar să vedem dacă acea foamă de „pânea sulfetească” a fost satisfăcută.

Este evident că dela starea pe care o descrie Ion Ionescu dela Brad: „... pretutindeni, Români din Dobrogea simt nevoia de dascăli. În câteva sate am și găsit dascăli pe care îi țineau ei, cu cheltuiala lor. Este cutare sat care nu s'a lăsat până n'a furat din Țara Românească un dascăl, pe care

*) Trebuie să recunoaștem că ghilimelele nu-și au locul. Amândoi dascăli — fără să devenim romantici — au dovedit un adevărat apostolat, o pildăvie de misionarism cultural. Numai faptul că au murit în săracie și ne-ar spune destul. Școala lor după cum ne indică însuși dascălul Costache era „singurul liman de scumpă al naționalității române din Țearpa bătrânului Danubiu, naufragiată de vânturile sorții și strivită de atâtea elemente străine” („Dobrogea 50 de ani de viață românească”, pg. 641).

il țin Români în sânul lor, mai bine de cum n'ar fi în sânul lui Abraam” — și la cea de azi, e o diferență simțitoare. Azi, nu mai „furăm” dascăli din „Țara Românească” (deși, în ultimii ani, prin desființarea școlilor normale de băieți, din Dobrogea situația nu-i atât de depărtată de cea de acum 90 de ani), astăzi ne putem lauda că mai în fiecare sat există o școală primară (în sudul Dobrogei însă, învățământul primar românesc e într'o inferioritate rușinoasă față de cel bulgăresc) și că avem și noi vre'o patru licee. Ba, anul trecut, liceul din Constanta a implinit 40 de ani de existență — e drept, cu localul încă neterminat...

Nu însă despre cultura aceea, oarecum elementară, vrem să vorbim, ci de ceea ce perspective mai largi, cu pretenții de creație originală care să se integreze, să ia parte, să aducă un plus cultural superior românești...

Fără să așisăm o atitudine negativistă de dragul ei și fără să dăm articolului de față caracterul unui studiu ce l-ar depăși — ție imposibil însă, ori câtă bunăvoință ai avea, să nu constată insignifianța mișcării culturale locale, în concertul celei românești.

Să nu fim înțeleși rău. Desigur că și în domeniul acesta avem precursorii noștri, care ne sunt cu atât mai dragi cu cât inițiativa privată a predominat și aci.

Ai dovedi un spirit obtuz de n'ai admira pasiunea, entuziasmul, perseverența unui Petru Vulcan, Ioan N. Roman, D. trie Cruțiu — pentru că să poameim numai din cei răposați și aici poate, insuficient informați — într'o „destelenirea” culturală a provinciei lor. Resorturile intime ale unei culturi nu stau numai de cânt în condițiile avartajoase sau nu, ale ei, ci tocmai în potențele spirituale ale insului. Numai că ele, de nu s stimulate ori promovate de mediul imediat, sau pier, ori se irosesc în șfârțarea de a crea condițiile necesare (care condiții, nesprrijinite de stat — nu se permanen-

(Urmare în pagina 4-a)

1) S'a scris acest fragment în April, 1936, special pentru Zoe, cărăia i s'a și dat originalul corectat și caligrafat.

Curențe de avangardă în literatura română

(Continuare din pag. 1-3)

joue par intervalles cerveau acetilene".⁹⁾

Peste absurd și peste utopie se ridică — e împede — tendința destructivă, tentativa de sfărâmare a oricărui valori, năruirea oricărui echilibru: casturnările, negațiunea totală, haosul...

Sub același zodie a anafiei, — și cu acrobații care încearcă, paradoxal, să imprimă aparența de „constructivism” literar — se așează și manifestul revistei „Unu” semnat *Sasa Pana*, în primul număr din Aprilie 1928.

O mostră finală: „combina verb a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z — arta ritm vitesă neprevăzută *grand guttenberg relativ*”.

Anarhismului din programele și manifestele curențelor de avangardă i s'a alăturat, în mod firesc, anarhismul unei poezii și unei literaturi, bine cunoscută atât din paginile publicațiilor care stărneau uimire și indignare, cât și din mostrele pe care le reproduceau cronicile unor reviste de bun simț pentru a divulga publicului țara alături cu tendința de destructivism, în artă.

Întregul proces negativist al curențelor de avangardă este, însă, consumat, pe la sfârșitul anilor 1931-1932.

Iacă, de prin 1930, extremismul literar dela noi intrase în comă, resimțându-se — firesc — de pe urma stării de anemie periculoasă în care căzuse însuși extremismul apusean.

Șubredele creneluri de carton din dosul cărora avangardismul grupului dela „Unu” debilitat și cu pulsul intrat în stază de sincope cardiace, încearcă să mai săgeteze literatura, se prăbușesc definitiv, înnețând sub mormane de cenușe dadaism și suprarealism, în mormântul anului 1932, an tragic pentru destinul ultimilor urmași răhitei ai curențelor de avangardă.

Cu ursita lor de *vremelnicie*, de *efemer* — ca orice importanță lipsită de aderențe cu spiritul unui neam care, singur, își găsește expresia spontană și firească în artă — curențele de avangardă transpuse

pe țărâmul literaturii române n'au putut cunoscste o ancorare satornică și nici să schimbe radical, așa cum, desigur, au nazuit, destinul poeziei și altele noastre, falsificându-l și în-deceptându-l spre alte puncte cardinale.

Înregistrând o fază de incubație și-o altă de efervescentă, curențele de avangardă importate au trebuit să cunoască și cea de a treia fază, fatală în consumarea ei: declinul, moartea.

Sufletul românesc creator de frumos — suflet atât de pur și de bogat în rezervele lui subterane — n'a îngăduit infiltrarea anarhismului în adâncul celulelor sale și l'a eliminat printr'un fenomen de lagogitoză literară.

Sufletul românesc în artă nu poate fi redus la rosturi minore de dependență, de servitute, tolerând, chlorotic, transformarea lui în simple succursale ale anarhismului din Occident sau acceptând rolul de palid hipnotizat „poetic” al dialecticii materialismului istoric, transpusă în literatură și simpatizantă directă a comunismului din răsărit...

Dar deși ratate în forțele și elementele lor ofensive, și eliminate, sub aspectele lor directe, din literatura noastră de azi, curențele de avangardă și au lăsat, totuși, o serie de amprente în fenomenul literar actual. Astfel, o parte din literatura de azi, căzută sub magnetismul „modernismului” prezintă fibre anarhice și poezii negative, care nu sunt în fond — cu tot camuflajul formal — decât consecințele trecerii curențelor de avangardă prin poezia și arta noastră.

Dispoziția spre trivial și senzualitate a romanului, de pildă, anarhia în sintaxa și forma poeziei sau negativismul unor atitudini pretins critice, nu sunt altceva decât urme lăuate de invazia extremismului literar. Urme care, fatal, vor dispărea la rândul lor prin însăși natura lor efemeră și improprie sufletului estetic românesc.

Dar despre toate aceste „urme”, altădată,

RADU GYR

Condițiile de cultură românească în Dobrogea

(Continuare din pag. 11-13)

lizează) sau, pur și simplu e-vadează. Nu vrem să facem un proces de conștiință celor care deși „fii” ai Dobrogei au parăsit-o, fiind solicitați de interesele țării în altă parte — ar fi și un regionalism extremist, care și așa cum se practică azi, a ajuns o boală la noi pe care am putea-o numi „Dobrogenită” și care-i apanajul tuturor inculțiilor și ratațiilor — ci aceia care deși „get-beget” dobrogeni, arată o completa desinteresare locului de baștină, atât timp cât cunosc foarte bine vitregia condițiilor de cultură de aici, lipsa aproape totală a oricărui tradiții culturale. S'ar desprinde de aici gândul că un dobrogean veritabil ar trebui să nu-și uite provincia nici odată. Și cu drept cuvânt în Dobrogea în afară de civilizația și cultura greco-romană — pe care ar trebui, noi cei de azi, s'o ajungem — n'a mai existat alta, cum a fost cazul cu restul provinciilor noastre. De aceea poate Dobrogea — sub raport cultural — nu suferă nici o comparație, cu ori care din celelalte provincii; mai ales azi, când față de ofensiva provinciei culturale, Dobrogea e inexistentă... Și de aceea regionalismul nostru — cum li se pare unora — nu-i deloc deplasat. Nu există aici o tipografie în care să poți utiliza o aceeași literă pe două pagini de gazetă, nu există o editură — o plidă „Scrisul românesc” din Craiova — nu există o presă (a existat, dar în momentul actual nu există) care să discute sub toate fețele dezideratele elementare locale și care să ia o atitudine fermă față de neajunsurile și provocările Bulgarilor — politicoasă, ori sentimentală pre sa cauta o „apropiere” româno-bulgară sortită însă a nu se realiza niciodată din pricina spiritului revanșard de care s'animă vecinii noștri — nu există o revistă care să apară regulat lunar și care să fie mai cu „suprafață” (cum ni s'a spus) decât cea de față, nu există o bibliotecă — măcar ca cea din Galați — (să amintim cele 2000 de volume din biblioteca municipiului?), nu există un muzeu regional încăpător, deși „pietrele” noastre se macină sub cerul liber, nu există un teatru, cu toate că la direcția teatrelor din țară avem pe un băștinăș — dl. Ion Marin Sadoveanu, nu există...

rse — și de bine, de rau, ai un loc asigurată în „Antologia poezilor dobrogeni” din care și publicăm un fragment. (antologistii mei, imi vor zice cred, iesorii liceului din Bazargic fiind intelectuala fiind imposibila. (Numai dl. Mihailescu Cuvă, poate, azi, filozof — spre rușinea noastră — pe malurile „Pontului Euxin”!) Trebuie să stai în pământul acesta fermecător ca să simți cum și se destramă orice criteriu, cum accepti — spre uimirea ta — valori false, cum sfârșești să devii „cultural” ori — „sceptic superior” — cum îți plimbi burta și vacuitatea craniului, fără nici o jenă, pe dinaintea statuii lui Ovidiu...

Mă rog, nu-i vorba aici, de eternă vaicreală a ratării în provincie! Și nu suntem noi cei care să oftăm după o cultură expediată ramburs din beciurile generoase ale „Casei Școalelor”. Dar te înspăimintă nepăsarea, ignorarea guvernanților a acestor deziderate urgente, care privesc în mare, iau un caracter destul de grav. Trebuie să se țină în seamă că aici nu-i vorba de un județ, două — ci de o întreagă provincie...

Domnii ministri văd în ea numai un loc de recreație, unde se întrec să-și aibă fiecare vila lui și în care prezența unei Academii Comerciale, ori o secție a ei, care să lucreze pe teren viu, în port, ori a unei facultăți de științe naturale la Institutul oceanografic dela Agigea sau a unei universități dobrogene — măcar — despre care vorbise dl. Mircea Eliade, într'un număr trecut al revistei, — desigur că i-ar indispuce... De aceea asistăm la o activitate furioasă, trepidantă, uimitoare, pe teren practic. Întreaga Dobrogea se civilizează. Constanța, pe zi ce trece e de nerecunoscut. Întrebăm însă pe conducătorii noștri, ce o-pun, ce fac pentru anihilarea iridentțiilor sau care se ascund întotdeauna comuniștii (dela un timp, în Dobrogea, procesele comuniștilor se țin lanț) ce vor arăta că au realizat sau cel puțin au sprijinit, pe teren cultural, într'un eventual conflict cu cine știe ce pretendenți la pământurile Dobrogei. Dumnealor n'au de unde și ci în Bazargic apare în bulgărește cel mai realizat tehniceste ziar dobrogean și care nu scapă nici un prilej de a semnala originea bulgară a mai știu eu cărui scriitor român. Și că tot în Bazargic, există o editura — bine înțeles în bulgărește — care poate tipări cărți în felul celei a

d-lui Capitanof — despre Funait Cerna al cărui punct de plecare e țaraș originea poetului.

Toate astea, în timp ce profesorii liceului din Bazargic voină să scoată o revistă de cultură — „Dobrogea de Sud” — sunt nevoiți să vină la Constanța ca s'o tipărească. — Nu numai atât!

Revista „Rotina Dobrogea” (Dobrogea natală) ce apare la Sofia, cere „clemente” față de Bulgaria, care s'au refugiat în Bulgaria, dar dorește să se întoarcă *acasă* (?) în „Dobrogea natală”...

Nu cred că mai trebuie să insistăm ca să se vadă că pe terenul despre care am discutat, suntem într'o situație analoagă celei de pe timpul dascălilor* din Silistra iar sugestia lui Ioan Roman că statul are datoria de a intensifica cât mai mult cultura românească în Dobrogea e cât se poate de actuală și de urgentă...

TEODOR IONESCU

INTRE BACALAUREAȚI

(Urmare din pag. 11-13)

Știi romanul frumoasei Melisinda și-al poetului cavalier Bertrando? El a iubit-o și-a cântat-o fără s'o fi văzut și cei ce-i ascultau romanța, o jubeau de dragul romanței... Tot așa și noi, și eu! Te rog, nu-i o infidelitate! Lăutarul ne fermecase pe toți. Și bărbați și femei, toți avem ochi plini de lacrimi.

Da, toată ziua l'am cântat! În mare valurile ardeau. Pe plaje vântul de miază-zi umbra cercetător...

Cine a fost această Aspasia? Cine-a cântat-o așa? Era așa de frumoasă, avea atâta foc, atâta farmec?...

Ah... dacă ai fi fost cu mine, dacă ai fi ascultat romanța alături de mine... Ne-am fi privit printre lacrimi și am fi înțeleș, ai fi înțeleș și tu, cât este de puternică iubirea.

Ce frumos e Clelia la Constanța! Totul te predispune la vis, la iubire! Chiar și cântecele aici nu sunt inspirate ca'n alte părți. Ți-am transcris aproape tot cântecul, spune dacă ai auzit ceva așa în Pitești?...

Sărut gurița, ce mi-a șoptit așa de dulce la examen, atâtea răspunsuri, pe care dacă nu le-aș fi dat nu aveam bacalaureatul și nu eram acum la Constanța. (ss) Lică

Ei, vedeți?... Câte nu vă poate spune această scrisoare? Ce speranțe nu îndreptățește pe seama bacalaureatului noștri? Înălțuri pesimismului! Un tânăr, care știe să scrie o scrisoare de dragoste, știe destul!...

D. Stoicescu

REVISTE

SEMNE, bilunar de literatură, artă, critică, I, I, redactor Stelian Teuceanu. Apare în Slatina. Așa dar încă o revistă provincială, cu veleități însă de revistă bucureșteană. Comparația cu „Viața Literară” nu credem să fie deplasată. Reținem traduceri lui Ion Frunzetti din Rimbaud, versurile lui Lucian Manescu și studiul curajos al d-lui Teuceanu sub direcția d-lui Lucian Costin „Yoga și anumite aderențe yogice în epica d-lui Mircea Eliade”. ■ EU și EUROPA (II, 2), revista cântărețului gloa-

telor, Ion Th. Ilea, care apare în Deva, e un admirabil organ de pamflet-satură și critică. Mai ales de pamflet. Poetul care cerea declamatoriul „Frăție între toți și armonie prin dreptate” azi se apleacă asupra „dorului românesc” înscris de mucenici” văzând că „temelia țării asteaptă altă cărămidă”. ■ BANATUL LITERAR (II, 9-12) apare în Caransebeș sub direcția d-lui Lucian Costin. Nu știm dacă d-lucian Costin e același Lucian Costin a cărui beție de cuvinte o semnalasem

în n-rul trecut, recenzind „Grăul Dobrogei”: „Concepția psihizei umane în toate direcțiile, sondarea sensibilității cu cel mai multilateral rafinament artistic în regnul omenirii și supracutarea tuturor speciilor din regnul animal și vegetal pentru a rumeni acțiunea principală și a vitaliza acțiunile secundare ale organismului centripetal pentru superlativul tensiunii acordate — e un constructivism de maestru al romanțelului” sau „Poezia nu e minoră ce rătașește printre celelalte genuri surori, dânsa e o zână grațioasă, mlădioasă — însăși gra-

ția unui profund și indefinit eflux al armoniei umanității” ori — ca să nu ni se impută că suntem pătimiși — „Enigmaticul și virusul e atât de aromatic, că într'o privire o înghite poezia, pe care, trecând o de 2-3 ori într'o revistă mai profundă, o interiorizează cu o fulgerare din cauza armoniei și a profundității sensorialului”.... Și culmea, d-lucian Costin — dela „Banatul literar” să fie? — are pretenția că „studiul” de mai sus e de psihopatologie literară! ■ GONGUL, îndreptar teatral, muzical, cinematografic, plastic și sportiv, apare la București

sub direcția d-lui Romulus Vulcănescu. I. 1. Vrea să fie o „rampă” românească. Și-i urăm succes. ■ DOBROGEA DE SUD scoasă de d-l Radu Rucăreanu, în Bazargic e și ea la primul număr.

Câtă diferență între fițiicile care apar și dispar prin Dobrogea și „Dobrogea de Sud”. Ținuta ei intelectuală ne obligă să-i urăm viață lungă. Revista d-lui Radu Rucăreanu e o surpriză, cu toată sărăcia — moment — de material. În curând Dobrogea va avea și în Silistra o revistă credem de aceeași talie.

Ion Fațoiu